

İSLAM VE HRİSTİYAN İLAHİLERİNDE HZ. İSA FİĞÜRÜ

Emine ÖZTÜRK (*)

Halil CELEP (**)

Öz

Bu araştırmada, “İslam ve Hristiyan İlahilerinde Hz. İsa Figürü”, sadece sosyal hayata yansımakla kalmayan ve her dinde bir diğer dinden daha farklı olan ahiretle ilgili yani eskatolojik inançların aynı zamanda o inancın ortaya çıktığı toplumun şiir ve edebiyat ürünlerine nasıl yansıdığını anlatmaya çalışacağız. Araştırmada yöntem olarak dokümantasyon ve tasvir metodunu kullanacağız.

Anahtar Kelimeler: İslam, Hristiyan, Hz. İsa, Figür.

THE FIGURE OF MAJESTY JESUS IN ISLAMIC AND CHRISTIANIC RELIGIOUS POEMS

Abstract

In this study which “Jesus Figure in the Islamic and Christian Hymns” is studied, we will try to understand that the eschatological beliefs regarding afterlife which is different in all the religions do not only reflect on the social life, but also reflects on the poetry and literary products which are derived from the society based on the relevant religion. We will use documentation and description methods in the study.

Key Words: Islam, Christianity, Majesty Jesus, Figure.

* Doç. Dr., Kafkas Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü, Din Sosyolojisi Bilim Dalı Öğretim Üyesi.

** Yrd. Doç. Dr., Kafkas Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Temel İslam Bilimleri Bölümü, Tasavvuf Bilim Dalı Öğretim Üyesi.

İlahi Dinlerde Mesih ve Mesihçilik Fikri

“Sosyologlar, antropologlar ve din sosyologları bir araya geldiğinde toplumsal hayatı mümkün kılan insan, toplum ve kültürün yapısı, özellikleri ve işlevleriyle aralarındaki ilişkilerini ve bu üç yapı unsurunda meydana gelen değişimleri neredeyse kendi bilimsel faaliyetlerinin merkezi konusu hatta varlık sebebi kabul ederler. Dinamik ve işlevsel bir toplumsal, kültürel sistemin en temel özelliklerinden biri kuşkusuz değişme ve ona uyum sağlamak yeteneğinde toplandığından bu yetenek toplumun kaos ve tehditlerine karşı kendini korumak amacıyla giriştiği düzen ve anlam arayışının da temelini oluşturur. İşte hem sosyal değişimin bir etkeni hem de felsefi bakımdan bir bütün olarak beşeri hayatın en temel problemi kabul edilen yeryüzündeki kötülük probleminin sosyolojik karşılığını ifade eden sosyal problemlere bir çözüm bulmak üzere ortaya çıkan sosyal hareketlerin bu düzen ve anlam arayışındaki kritik rolü inkâr edilemez.”¹

Sosyal değişimin gerçekleşmesinde sosyal ve kültürel pek çok etkenin rolü olduğu gibi, sosyal hareketlerin de sosyal değişimin gerçekleşmesinde inkâr edilemeyecek bir rolü vardır. Böylelikle öncelikli olarak sosyal hareketlerin ne olduğuna bakmak gerekir.

“Sosyal değişimin özel bir tezahür biçimi olan sosyal hareketler, “belli toplumsal kurumlarda değişim sağlamak ya da tamamen bir düzen kurmak amacıyla çok değişik toplu kalkışmalar” biçiminde tanımlanmaktadır. Ancak sınırlı amaçlar taşımalarından dolayı çok az sayıda insan topluluklarını cezbeden hareketlerle sosyal düzende kapsamlı ve köklü değişiklikleri hedefleyen ve böylece tarihi öneme sahip gerçek kitle hareketlerini birbirinden ayırt etmek gerekir. İkinci gruptakiler kelimenin tam klasik anlamıyla sosyal hareketler olarak adlandırılırken, birinci gruptakiler kimi zaman tepki hareketleri olarak da adlandırılmaktadır. Fakat bu sonuncular da birer kitle hareketidirler. Sosyologlar zaman zaman sosyal ve siyasal hareketler arasında bir ayrım yaparlarsa da aslında bütün sosyal hareketler her ne kadar onlara katılanlar sosyal gücü ele geçirme çabasında olmasalar bile, genellikle siyasal içeriklere sahip olmuşlardır. Sosyal hareketlerin bir diğer özelliği, kitle ve kalabalık yığın gibi şibih gruplara göre daha uyumlu bütünleşmiş, amaçlı ve örgütlü eylem gruplarının özel bir çeşidi tarafından girişilen hareketler olmalarında toplanmaktadır.”²

“Kısaca sosyal hareketler klasik anlamıyla *tamamen yeni bir sosyo-ekonomik ve politik düzen kurmayı, özellikle mülkiyet ve gücün dağılımıyla görevli kurumlar*

1 Coşkun, Ali, *Mehdilik Fenomeni*, İz Yay., İstanbul, 2014, s. 47-48.

2 Coşkun, a.g.e., s. 48.

inşa etmeyi ifade ederler. Bu amaçlara ulaşmak için de tıpkı bir dini grubun kabul ettiği inanç öğretileri gibi neredeyse eleştirisiz kabul edilmeleri gereken şu veya bu şekilde karmaşık fikirler bütünü geliştirirler. Bu oluşturucu fikirler veya ideolojilerden de çok değişik eylem programları çıkarılır. Öte yandan tepki ve protesto hareketlerine gelince onlar kural olarak daha sınırlı bir mekânda; yerel, bölgesel veya ulusal özellikler taşırlar. Mesela radikal çiftçi, köylü hareketleri bu son gruba girerler. Sosyal hareketlerin diğer bir tanımı *toplumsal düzeni bir takım temel yönlerinde etkileme ve biçimlendirmeyi amaçlayan büyük ölçekli, yaygın sürekli ve başlangıç aşamasındaki kolektif hareketler* şeklindedir. Heberle'nin tanımladığı ve F.W.Voget'in tipleştirdiği genel bir hareket türü olarak sosyal hareketler başka bir deyişle, “*İnsani ilişkiler kalıplarını ve içtimai müesseseleri değiştirme amacı güden hareketlere denmekte*” olup kültürel ve siyasal hareketler diye iki kısma ayrılarak ele alınırlar.”³

- a. Kültürel Hareketler; sosyal değişmeyi siyasi ve devrimci bir yoldan değil de kültürel dokuyu tazelemek ve tedrici bir şekilde sağlamak amacıyla yönelen hareketlerdir.
- b. Siyasal Hareketler ise, “toplumsal düzeni bir takım açılara göre değiştirmek ya da kökten düzeltmek amaçlı hareketler olup reformcu, evrimci ve devrimci nitelikte olabilmektedirler.

“Sosyal hareketlerin tam sosyolojik bir tanımı buna göre şu şekilde verilebilir: *“toplumsal kurumları ve insan ilişkilerini daha iyiye doğru değiştirmek amacı güden tüm kasıtlı ve örgütlü teşebbüslere sosyal hareketler”* denir. Bu tanımda yer alan daha iyiye doğru ifadesi yada idealleştirilen bir geçmiş yada ütopyik gelecek olabilir. Bu hareketleri benzer toplum olgularından ayıran nitelikler onları tanımlayıcı bir işlev de görmektedir. Bu hareketlerde, asgari düzeyde de olsa belirli bir örgütlenmenin var olması ve bu örgütlenmenin de toplumu dönüştürmeye yönelik bilinçli bir angajmanın bulunmasıyla birlikte bu angajmanın da normatif bir özellik taşıması da dikkatimizi çekmektedir. Dini hareketler de toplumsal hareketlerin bu genel özelliklerine sahiptir. Sosyal hareketler sonuçta toplum hayatında bir takım hem olumlu hem de olumsuz, hem açık hem de gizli işlevler görürler. Sosyal hareketlerin incelenmesi sosyolojik araştırma ve teori kurmanın en biçimsiz ve en dağınık kısmını oluşturur. Bu çalışmada, “toplumsal düzenin kimi yönlerinde kolektif değişim talebi” ve ‘yeni bir hayat tarzıyla, yeni bir toplum modeli arayışları olarak’ sosyal hareketlerin özel bir türünü oluşturan “dini kurtuluş hareketlerini” ele almaya çalışacağız.”⁴ *Bu çalışmada konunun ele alınacak boyutu Hz.İsa'nın*

3 Coşkun, a.g.e., s. 48-49.

4 Coşkun, a.g.e., s. 49-50.

yeniden dünyaya gelişi inancına dayalı mesihçi ve kurtuluşçu inançların Hristiyan ve İslam ilahilerine yansımaları veya nasıl yansıdığıdır.

“Temel özellikleri özgürlük, eşitlik, kardeşlik ve dayanışma olan ve öncelikli hedef olarak siyasal iktidarı değil, toplumsal iktidarı benimseyen hareketlere sosyal hareket”⁵ dendiğine göre, mesihçi hareketler de bir tür sosyal harekettir. Fakat aynı zamanda bu mesihçi hareketler birer dini hareket konumundadır. O halde dini hareketlerin tanımına kısaca bakmakta yarar vardır.

“Sosyal hareketlerin özel bir türü olan *dini hareketler, sosyal hareketlerdeki kolektif davranışın ardında yatan güdülerin, dini inanç, normlar, değerler ve anlamlar tarafından oluşturulduğu hareketler* biçiminde tanımlanmaktadır. Buna göre tipik sosyal hareketlerin sosyal değişimin bir tezahür biçimi olması gibi dini hareketler de sosyal değişimin önemli bir tezahürüdür. Dini hareketlerin bir toplumsal değişme tezahürü olabilmelerinin yanında dayanışma uyum ve bütünleşme süreçleri bakımından değişime bir tür tepki ve direnç işlevi görebileceklerini de göz önünde bulundurmak gerekir. Ayrıca öteki toplumsal hareketler gibi dini hareketlerin de birtakım toplumsal mahrumiyetler, doyumsuzluklar, engellenmeler, çarpıklıklar, gerginlikler ve bunalım ortamlarıyla karmaşık ve heterojen yapıların egemen olduğu ortamlarda meydana geldikleri bilinen bir gerçektir. Dini hareketlerin kaynakları oluşum ve gelişim süreçleri bakımından değişime bir tür tepki ve direnç işlevi görebileceklerini de göz önünde bulundurmak gerekir.”⁶

“Her ne kadar dini hareketlerin; kaynakları, oluşum ve gelişim süreçleri bakımından öteki kolektif davranışlar ve sosyal hareketlerle benzerlikleri bulunsalar da münhasıran dini ve mistik unsurlar bakımından onlardan bir ölçüde ayrıldıklarını ve kendi öz dinamiklerine sahip olduklarını özellikle vurgulamak gerekir. Böyle olunca da onların tarihte çok çeşitli şekiller altında tezahür ettikleri tahmin edilebilir. İnsan bilincinin yapısal bir unsuru olan kutsalın kendi iç ve dış dinamikleri çerçevesinde ve belli bir takım arketipler tarafından son derece engin bir tezahür bolluğuna sahip olduğunu dinler tarihi bize öğretmektedir. *Tipolojik bakımdan dini hareketlerin; mahalli ve yerli türleri yanı sıra mezhepçi, itizali, mistik, karizmatik, hermetik, hermenötik, reformcu, ihyacı, devrimci, kurtuluşçu, mehdici, Mesihçi, millenarist, sentezci, bağdaştırmacı, püriten, kötümser, mükemmeliyetçi vs. tipleri en kayda değer tipler* olarak ayırt edilmektedir. Bunların arasında özellikle diğerlerine kapsam bakımından şemsiye işlevi gören iki tip; “yeni dini hareketler” ve “dini kurtuluş hareketleri” din sosyolojisi bakımından oldukça dikkat çekici-

5 Kirman, Mehmet Ali, Din Sosyolojisi Terimleri Sözlüğü, Rağbet Yay., İst., 2004, s. 250-251.

6 Coşkun, a.g.e., s. 50-51.

dir. Daha teknik bir anlamda ifade etmek gerekirse bireyi tümüyle aşan müteal bir öğretiden ve otoriteden kaynaklanıp onların davranışlarını hatta kişiliklerini temelden yönlendiren ve böylece toplumu dönüştürmeyi amaçlayan hareketler olarak tanımlanan dini hareketlerin değişim karşısındaki tutumlarına göre oynadığı rollere bağlı olarak değişik fonksiyonlar icra ettikleri gözlenmektedir.”⁷

“Toplumda meydana gelen yeni şartlar, ona paralel olarak yepyeni manevi ve ruhi ihtiyaç talepleri gündeme getirmeleri kadar bunları karşılamak üzere yeni birçok dini akım ve hareketlerin de ortaya çıkmasına hatta onların dünya ölçüsünde yaygınlık kazanacak bir aktiviteye erişmelerine imkân vermektedirler. Doğrusu tarih boyunca tanık olduğumuz her yeni dinin, bir toplumda ve genellikle hızlı bir değişim ve kriz ortamında karizmatik bir dini lider önderliğinde ve yeni bir dini hareket şeklinde ortaya çıkıp geliştiğini, daha sonra karizmatik önderin yeni bir cemaat oluşturmasıyla çağrılarının yerleşik dini ve dünyevi düzen, inançlar ve değerler sistemine karşı çok az bir tenkidi içermelerinden dolayı kısa süre içinden çıktıkları dine ve toplumsal düzene karşı tehdit oluşturduklarını ve onunla çatışmaya girdiklerini görüyoruz.”⁸

Konumuz açısından söylemek gerekirse, mesihçi hareketlerin karizmatik lideri konumunda bulunan karakter Hz. İsa karakteridir.

“Yeni dini hareketlerin tipolojik görünümüne bakacak olursak onların din sosyologları tarafından çok sayıda tasnife ve tahlile tabi tutulmaları oldukça yanıltıcı sonuçlar doğurabilir. Roy Wallis Yeni Dini Hareketleri: 1-Dünyayı reddedenler, 2-Dünyayı kabul edenler, 3-Dünya ile uzlaşmaya girenler şeklinde üçe ayırırken, Brain R. Wilson onları mezhep sect kategorisinde ele alarak “dünyaya karşı sapkın tepkiler” olduklarını düşünmekte ve kendi içinde yediye ayırmaktadır. Buna göre onlar;

1- İhtidacı (Conversionist); 2- Devrimci veya değişimci (Transformative); 3- İçe Katlanıcı (Entorversionist); 4- Manipülasyonist veya Sihri (Magical); 5- Mucizevi (Thfaumuturgical); 6- Reformcu; 7- Ütopyacı; olabilmektedirler.

Amerikalı iki sosyolog Rodney Stark ve William Brianbridge ise onları, 1- Dinleyici kültürleri; 2- Müşteri kültürleri ve 3- Kült hareketleri şeklinde üçe ayırıyorlar. Diğer tipolojiler konuya farklı yaklaşımlarıyla dikkat çekiyorlar. Mesela normatif yaklaşanlar onları; “aşkınlık” bakımından “gerçek” (authentic) ve “gerçek dışı” (inauthentic) hareketler diye ayırt ederlerken; ahlaki değer ölçütleri üzerinde odaklanan tipolojiler. Yeni Dini Hareketleri; 1- Sofu Grupları; 2- Tilmiz Grupları;

7 Coşkun, a.g.e., s. 51.

8 Coşkun, a.g.e., s. 52.

3- Çıracık Grupları biçiminde üçe ayırmakta ve rasyonel olup olmamalarına göre bir başka tipolojide onları; 1- Akılcılık öncesi, 2- Akılcı ve 3- Akılcılık ötesi şeklinde üçe ayırmaktadır.”⁹

Yeni dini hareketler içinde oldukça önemli bir grup da kurtuluşçu yani mesihçi hareketlerdir. “Kurtuluş, insanların manevi alanda günahlardan arınarak yüksek mevkilere erişmesi ya da günahlarla dolu olduğuna inanılan dünyadan mümkün olduğu kadar uzaklaşarak ebedi mutluluğa ulaşma için kullanılan bir kavram. Hemen her dinde kurtuluş fikri vardır. Çünkü her din insanı bu dünyadan ayırıp Tanrısal bir gerçeğe yönelmek ister. Sözelimi insan bu dünyanın acılarından uzaklaştırarak sükûnete ulaştırmak isteyen Upanişad mistiği, Hinduizm, Caynizm bir kurtuluş dinidir. *Hristiyanlıkta ise İsa'nın ölümüne inanış ile kurtuluş fikri arasında yakın bir bağ vardır. Zira insanlık tarihi ilk günahla başladığından insanın tekrar kurtulması için Tanrı İsa Mesih'in bedenleşerek tarihe müdahale etmesi gerektiğine inanılmaktadır.*”¹⁰

“*Dünyanın sonunda kurtarıcı bir mesihin kral olacağı; mevcut düzeni ve kötülükleri yok ederek yerine yeni bir düzen, Tanrı egemenliğini kuracağı şeklinde binyılcı bir inanç.* Beklenen Kurtarıcıyı ifade eden bu olgu, hemen her dinde vardır. Kökeni Yahudiliğe dayanan ve Davud'un neslinden gelecek bir kurtarıcı beleyişini ifade eden bu inanca zamanla Hristiyanlar arasında da rastlanır olmuştur. *Bu anlayışın bir uzantısı olarak özellikle Hristiyan gelenekte Mesih'in geleceği beklentisi içinde olan ve hayatın ona göre düzenlenmesi gerektiğini iddia eden dinî-toplumsal hareketlere din sosyolojisi literatüründe ‘mesihçi hareketler’ adı verilir. Mesih inancının İslâmî gelenekteki karşılığı mehdilikdir. Şiiliğin etkisiyle yapılmış olan bu anlayış, kıyametten önce gelerek, zulüm ve haksızlığın çoğaldığı dünyayı adaletle dolduracak bir kurtarıcının (mehdi-i nuntazar) geleceği ve inançsızlara karşı mücadele ederek insanları kötülükten kurtarıp zafer kazanacağı inancını ifade eder. Mehdi, Buhari ve Müslim gibi muteber hadis kitaplarında hiç geçmemesine, hadis olarak aktarılan bazı rivayetlerin de oldukça çelişkili olmasına rağmen bazı dinî, siyasî, sosyal, ekonomik ve psikolojik sebeplerden dolayı zamanla İslami gelenekte de önemli bir yer tutmuştur.*”¹¹

“Messianism ıstılahı *messiah*'tan türemiştir. İbrani dilinde *mashiah* (yağlama)'nın asıl anlamı krallığı bir yağla yağlanma ayiniyle kutsama yapılan bir krala işaret olarak anlaşılmaktadır. Yahudilerin kutsal kitabı olan Tevrat'ta *mashiah* her zaman kendi kralına atıfta bulunarak kullanmışlardır. Ancak bu ıstılah kutsal kitap İncil gelmeden önce yani ara dönemde, kendisinden Yahudilerin

9 Coşkun, s. 52-53.

10 Kirman, a.g.e., s. 134.

11 Kirman, a.g.e., s. 150.

krallığını yenilemesi ve insanları bütün kötülüklerden, zulümlerden bertaraf etmesi beklenen gelecek kral için de kullanılmaktadır”¹².

“Zira Yahudiler, *messiah* kelimesini kullanmasalar da gelecek bir krala göndermede bulunan gelecekte haber veren nebevi kehanetler -bu aynı âhret hakkındaki kehanetler- olarak yorumlanarak açıklık getirilmiştir. Bu anlayış Yakın Doğu'nun krallık ideolojilerinde zaten mevcuttur. Bu bölgede kral kendi halkının kurtarıcısı rolünü geçmişte oynadığı gibi, yeni gelecek kraldan da aynı şekilde memleketine verimlilik, özgürlük, barış, mutluluk, bolluk ve bereket getirmesi beklenmektedir. Örnek olarak bu anlayış hem Mısır bölgesinde, hem de Mezopotamya bölgesinde mevcuttur”¹³.

“Buna göre Yahudi Mesih anlayışı ile Hristiyanların Mesih anlayışı arasındaki kesin fark şudur: Yahudiler, Mesih olarak yeni bir şahsın gelmesini beklerken, Hristiyanlar İsa b. Meryem'in Ric'at'ine yani dönüşüne inanmaktadırlar. Ric'at, bir insanın öldükten bir süre sonra bu dünyaya yeniden dönmesi demektir. Dönüş için süre, kırk gün ile dünyanın son gününe kadar değişmektedir. Bu inanç, eski ve yaygın Duetizm inancına bağlanmaktadır. Bu inanca göre İsa-Mesih, gerçekte ölmemiş, öyle görünmüştür. Dünyadaki vazifesi sona ermemiş, kesintiye uğramıştır. Yarım kalan vazifesini tamamlamak ve zafere ulaşmak üzere tekrar dünyaya gelecektir”¹⁴.

“İncil'e kadarki dönem süresi içerisinde Yahudilerde Mesih inancı iki yönde gelişmiştir. Birincisi milli, otantik ve politik olmayan Hz. Süleyman'ın Neşideleri'nde (*Zebur*) en açık şekilde olanıdır. Burada ifade edilen Mesih, Davut'un soyundan gelen kişidir. O, adil ve bilgili bir şekilde dünyaya hükmedecek ve bütün düşmanlarını yenip kendi halkını yabancı yöneticilerin idaresinden kurtarıp özgürlüğe kavuşturacak ve insanların huzurlu ve mutlu bir yaşam içinde olması için evrensel krallık sistemini hayata geçirecektir. *Levililer* gibi bazı doğruluğuna güvenilir kaynaklar, barışı ve Tanrı'nın bilgisini dünyaya getiren ruhbanı mesih den söz etmektedir”¹⁵.

“İkincisine gelince, her şeyden önce Habeşli *Apocalypse of Enoch* ve *Ezra*'da bulunmaktadır. Bunlar Âdemoğlu ıstılahında odaklanırlar. Bu ıstılah Tevrat'ta umumiyetle insan ve Peygamber'e isnat edilmiştir. Zikredilen anlaşılması çok zor kitaplarda Âdemoğlu doğüstü bir varlıktır. O, ölümlerin dirilmesiyle bağlantılı ola-

12 Coşkun, Ali; *Mesih Beklerken Mesihçi ve Millenarist Hareketler*, İst., 2003, s. 45-46.

13 Coşkun, a.g.e., s. 46.

14 Fiğlalı, Ethem Ruhi, “Mesih ve Mehdi İnancı Üzerine”, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, C: XXV, Ankara, 1981, s. 183.

15 Coşkun, aynı yer.

rak dünyayı yönetmek için meydana çıkacaktır. Müminler her çeşit kötülüklerden kurtulacak ve o, dünyaya ebediyen huzurla ve adil bir şekilde hükmedecektir. Ona sık sık “seçilmiş biri”, bazen de “yağlanmış” anlamına gelen Mesih olarak da belirtilmiştir¹⁶.

“İlk dönem Hıristiyanlar Mesih konusunda birçok Yahudi görüşünü benimsemiş ve Hz. İsa’ya (as) uygulamışlardır. *Messiah* İbraniceden Yunancaya *Christos* olarak çevrilmiştir ki, bu Christ olup Yahudi mesianik beklentisiyle özdeşleştirilen Hz. İsa’nın (as) kendisidir. Burada şunu da belirtmek gerekir ki, Musevilikte Mesih Tanrı’nın oğlu olarak kabul edilmez. Fakat İncil, Mesih’in Tanrı’nın Oğlu olduğunu iddia ettiği gibi Âdemoğlu sıfatını da kullanmıştır. İncil’e göre İsa (as) bu Âdemoğlu sıfatını kendi şahsı için kullanmıştır¹⁷. İncil’de birçok pasaj zamanın sonunda Âdemoğlunun gelmesine atıfta bulunmuştur¹⁸, bunlar 1 Nuh ve 2 Ezra aracılığı ile dolaylı olarak anlatıldığı gibi Daniel (7:13)’ün aynı yorumunu dolaylı olarak anlatır, fakat ikinci kez dünyaya teşrif eden ve dünyanın hâkimi olarak dönen Mesih görüşüne ilişkin yeni bir ilke/unsur ekleme yapar. Âdemoğluna ilişkin referansların üçüncü grubu İsa’nın (as) çekmiş olduğu çilesine ve bu acının sonunda ölümüne dolaylı yolla işaret eder, bu arada bazen onun yeniden dirilmesini söyler¹⁹. Hemler Ringgren: “*Bunlar Âdemoğlu ile hiçbir zaman ilgisi olmayan Yahudi Mesihçiliğinde tam olarak bilinmeyen çile çeken bir Mesih fikrini tartışmaya dâhil etti. Eğer sonuncusu zaman zaman “Rabbin Kulu” açısından tasvir edilirse, çile çeken kul hakkındaki bir bölüm olan, İşaya* 53, hiçbir zaman ona uygulanmadığını*” söyler²⁰.

“Hz. İsa’yı (as) İşaya 53’ün sıkıntı ve çileci kuluyla eşit tutmak suretiyle İncil Mesihçiliğine yeni karakterler girdirilmiştir²¹. İncil, Âdemoğlunun çok şeye tahammül ettiğini, sabrettiğini ve değersiz görülerek davranıldığını söyler. Resullerin İşleri 8:12 açıkça İşaya 53:7-8’i İsa’da yerine getirilmiş olarak alıntı yapar ve 1 Petrus 2:22-24 İşaya 53’ün bölümlerini ona gönderme yaparak alıntılar veya dolaylı yolla sözünü eder. Bu şekilde İncil Kristolojisi Yahudi Mesihçiliğinden alınmış çok sayıda nitelik taşımaktadır. Bununla birlikte yeni bir boyuta da ekleme yapar²².

16 Coşkun, s. 46-47.

17 Markos 2:10; Matta 8:20, 11:8.

18 Matta 10:23, 24:27, 24:37; Luka 18:18, 18:22, 18:69; Matta 10:23; Markos 13:26.

19 Markos 8:31, 9:9, 9:31, 10:33, 14:21, 14:41; Luka 22:48.

* İbrani Peygamberi; Eski Yahudi Sülalesi veya o soydan olan.

20 Coşkun, *Mesih Beklerken*, ss. 47-48.

21 Markos 9:12.

22 Coşkun, *Mesih Beklerken*, s. 48-49.

“Mesih’in dünyaya ikinci kez teşrif edeceğine dair fikre karşılık gelen düşünceler, beklentiler büyük ihtimalle Hıristiyan etkisinden dolayı İslâm’da da mevcuttur”²³.

“Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi *Messianism* İbranice’deki *mashiah* “yağlanmış kişi”den türemiş bir kavramdır. Bu çerçevede yalın durum, her ne kadar yağlanma sadece değişmeceli olsa bile (peygamberler; patrikler gibi) Tanrı’dan özel bir görevle (yani sadece kral veya yüksek papazlar olarak değil) gelen her hangi bir kimse manasına gelir. Zamanla bu söz, dünyanın hayatının son zamanlarında gözüken, Tanrı’nın krallığını başlatacak olan kurtarıcıyı çağrıştıracak bir anlam kazanmıştır. Yahudilerin yurdunu eski durumuna getirecek ve dünya idaresinin ideal bir durumu olarak anlaşılmıştır”²⁴.

“Bu özel anlambilim gelişimi Yahudilerin Tanrı tarafından yapılmış olmasına karşın İsrail topraklarının sonunda kurtuluşunu sağlayacak Davut’un krallık ailesinden veya hanedanından bir kişi tarafından başkanlık edileceği anlayışının kavranmasından kaynaklanır. O, Davut’un oğlu Tanrı tarafından *mesh* edilmiştir yani yağlanmıştır. *Mashiah* kelimesi özgün Yahudi bağlamından daha sonra gerçekleştirilmesi imkânsız düşünceyi bir karakter arz eden akımları, beklentileri veya diğer açılardan insanların ve dünyanın kurtuluşu ile ilgili olan manalara gelen umumi kullanıma geçmiştir. Mesih’i yapı bazen nitelik açısından (*Yitik Cennet, Yeniden- Kavuşulan Cennet hastalık tablosu*) özüne geri döndürücü gözüktüyor; bu açıdan geçmiş ve kayıp altın çağın yeniden getirilmesi olarak göz önüne getirilir. Öte yandan o da çok gerçekleştirilmesi imkânsız bir düşünce gibi gözüktüyor. Bu açıdan bakıldığında ise o benzeri daha önce hiç olmamış hiçbir zaman gerçekleşmemiş şahane ve eksiksiz bir durum olarak canlandırılır. Mesih yalnızca geçmişini canlandırmayacak, ama yeni bir dönemin de adalete uygun deneyimcisi olarak beklenmektedir”²⁵.

“*Mashiah* ıstılahı bu özel öbür dünya (ahiret) bilgisi manasında İbrani kutsal metinlerinde bulunmamaktadır. İşaya 45:1 İran hükümdarı II. Cyrus’u Rabbin *yağlanmış* olarak isimlendirilir, zira onun İsraili sürgünlerin Babil topraklarından Kudüs’e geri dönmelerine müsaade ettiğinden Tanrı’nın seçilmiş aracı olması açıktır. Her hangi bir kimse son terimler dizgesini de kullanarak mümkün mertebede teknik tarih yanılığını işleyebilir ve gelecek altın bir çağı, sürgündekilerin vaat edilmiş topraklarda bir araya gelmesini, Davut hükümdarlığının yeniden kurulmasını, Kudüs’ün ve Hz. Süleyman Tapınağı’nın (Beyt-i Makdis) yeniden inşa

23 Coşkun, *Mesih Beklerken*, s. 49.

24 Coşkun, *Mesih Beklerken*, s. 52.

25 Coşkun, *Mesih Beklerken*, s. 52-53.

edilmesi, kurdun kuzu ile birlikte barış içinde yaşayacağını haber veren Kutsal Kitap'ın pasajları *mesihî* olarak tanımlanabilir"²⁶.

“Hayat şartları güzel ve mükemmel olduğu zaman, Mesih'e veya onun gibi kurtarıcı bir kimseye gerek kalmaz, fakat durum aksi olduğunda, Mesihçilik anlayışı tekrar zuhur eder. Doğal, sosyal ve tarihsel düzenin kesinliği (ki bu kesinlik özellikle ebedî ahdinde kutsallaştırılan Tanrı'nın vaadine dayandığı şekliyle İsrail'de daha kuvvetliydi) mükemmel bir geleceğin ufku aksedilmiştir. Kutsal Kitap'ta çok geniş bir şekilde anlatıldığına göre gösteriyor ki, zaten var olan kötü ve despot yönetici krallar, düşman saldırısı ve yenilgiler gibi durumlar genellikle memnuniyet durumundan çok uzak olarak idrak ediliyordu ve bu sebepten dolayı adaletli, düzenli bir Davudî krallık altındaki kusursuz, eksiksiz düzenle ilgili fikirler ve düşünceler zamanla netlik kazanmaya başlamıştır"²⁷.

“Nitekim Deccal'in çıkışı ile ilgili olan ahad haberlerde, İsa b. Meryem'in nüzülü (inişi) açıkça belirtilmiştir. Şurası dikkat çekicidir ki, hadislerde 'Kıyamet'in kopuşuna dair on alamet arasında açıkça yer alan İsa b. Meryem'in "semadan nüzülü", iniş yeri, inişinden sonraki faaliyetleri ve Deccal ile çarpışması ve kendisinin de Hz. Muhammed'in halifesi ve bir ümmeti olarak, Müslümanların imami durumunda olan Mehdi'nin arkasında namaz kılışı, dünyadaki hayat süresi ve nihayet eceli ile ölüp Hz: Peygamber'in yanına gömülmesine varıncaya kadar en küçük ayrıntılarıyla birlikte rivayet edilmek suretiyle adeta resmedilmiş ise ders, Kur'an-ı Kerim'deki yukarıda verilen ayetlerin açıklaması ile alakalı hiç bir iz, işaret ve haber yok gibidir"²⁸.

“Yaklaşık M. Ö. 220 – M. S. 70 yılları arasında iki mabet döneminin ikinci yarısında gelişen mesianik öğretiler, değişik çevrelerin manevi ve zihni meşguliyetlerini yansıtan çeşitli türlerdir. Bunlar -yabancı idarenin boyunduruğunun kırılışı, Davudi hanedanın yeniden kuruluşu ve M. Ö. 70'den sonra, sürgündekilerin bir araya toplanması ve Süleyman mabedinin tekrar inşa edilmesi- gibi dünyevi sosyo-kültürel beklentilerden tutun da -bu dönemin muhteşem ve felakete yol açan sonu, yeni bir dönemin başlaması, semavi krallığın gelişi, ölümlerin yeniden dirilmeleri, yeni bir gök ve yeni bir yeryüzü gibi- daha anlaşılmasın anlayışlara kadar uzar gider. Toplumunu yönetecek askeri bir başkomutan, kralca bir “Davut oğlu”, bazı İbrani kutsal kitaplarında doğruluğuna pek güvenilmez ve anlaşılmasın yazılı metinlerde sözü edilen bir mertebeye kadar sırlı “Âdemoğlu” gibi doğüstü bir kimse olabilir. İlim adamlarının birçoğuna göre İsa, *Mesih* sözünü kullanmaktan

26 Coşkun, *Mesihî Beklerken*, s. 53.

27 Coşkun, *Mesihî Beklerken*, s. 53.

28 Fiğlalı, a.g.m., s. 185.

bilerek ve isteyerek kaçınmıştır, zira o, siyasi kinayeler taşıyan bu ıstılahı kullanmaktan çekinmiş onun yerine siyasi anlam taşımayan “Âdemoğlu” ıstılahını kullanmayı tercih etmiştir. Öbür yandan Matta İncil’inin son tashih sorumlu kişiler *Mashiah*’ın “Davut oğlu” ile eşleştirilmesi/denkleştirilmesi gerektiğinden kendi mesianik statüsünü meşrulaştırmak için onun Davut soyundan geldiğini gösteren bir silsileyi İsa’ya temin etmeyi zorunlu görmüşlerdir”. Ali Coşkun bu konuda: “*Bu örnekler, aklıma gelmişken söyleyeyim, aynı zamanda Hristiyanlığın kökeninin Yahudi Filistin’inin mesianik mayası bağlamında gözüktüğünü gösterir. Mesianik görüşler sadece, (örneğin, Quman toplumunun peshet’i ve hahami Yahudiliğinin sonraki “midrash’ı gibi) Kitab-ı Mukaddes metinlerinin tefsiri yoluyla gelişmemiş, aynı zamanda apokaliptik vizyonlara atfedilen “vahiyler” tarafından da gelişmiştir. Son gelenek, Yeni Ahit’in son kitabı olan Vahiy kitabında çok iyi örneklenmiştir” der*”²⁹.

“Bu mesianik düşünceler, fikirler ve beklentiler, özellikle kutsal metinlerin kehanetlerinin yorumları sözlerin anlaşılması güç sembollerinde dolaylı olarak anlatılmak istenen tarihlerin hesaplama ve sayma formunu kazandığında “rasyonel” iç görümlere atfedilmiştir. Yahudi Mesih’ini benimseyen fanatikler, kendi hesaplamalarını sık sık Daniel Kitabı’na dayandırarak kanıtlamaya çalışırlar”³⁰.

“Büyük ihtimalle Zechariah 3-4’den geleneksel olarak etkilenmiş olacaklar ki, biri Harun hanedanının yüksek papaza mahsus olan “yağlanışı”, diğeri de Davut hanedanının krala yakışır Mesih’i olan iki çeşit mesianik biçim öğretisine sahip olmuş gözükmektedir. Qumran* topluluğu tarafından benimsenen bu düşünce, aşikâre ima ediyor ki, bu tamamlayıcı mesianik biçimler kurtarılmış kimseler ve mükemmel toplumsal düzene liderlik eden simgelik tipler olarak o kadar da büyük kurtarıcılar olmazlar. Bu öğretinin yankıları İsa’nın hem kral, hem de yüksek papaz olduğunda ısrar eden İncil’in İbranilere Mektubu’nda bulunmaktadır. Bu öğretinin Karailer arasında da bulunduğu için Orta Çağlara kadar hayatta kaldığını söylemek mümkündür”³¹.

“Sonraki dönemlerde, çağdaş ve dinden bağımsız olan Mesihçilik anlayış türleri ve kişisel düşünceleri; barış, toplumsal adalet ve evrensel aşk anlayışlarının -ki tradisyon Mesihçiliğinin ilerici, liberal, sosyalist, hayalî ve hatta devrimci dönüşümleri gibi kolayca işlev gören telakkilerdir- “mesianik çağ” hakkındaki fikre ve düşünceye gittikçe artarak yol açmıştır. Bu şekilde Amerikan Reform Yahudiliği-

29 Coşkun, *Mesih Beklerken*, s. 54-55.

30 Coşkun, *Mesih Beklerken*, s. 55.

* Ölü Deniz (Lût Denizi) cemaati olarak da bilinir.

31 Aynı yer.

nin (1869) Philadelphia programı bir kişisel Mesih inancının yerine, “Tek ve Yegane Tanrı’nın itirafında Tanrı’nın çocukları olarak toplumun tamamını birliğiyle” vasıflanmış mesianik çağın gelişine olan optimist inancı koydu ve Pittsburgh Platformu da (1885) “hakikat, adalet ve barış krallığının” kuruluşundan söz etti. XX. Yüzyılın ilerleme görüşü ile hayal kırıklığı Mesihçiliğin daha köktenci ve hayalî düşünce biçimlerine yeniden canlandırmış gibi gözükmektedir”³².

“Eski ve Yeni Ahit arası dönemde, mesianik inançlar ve öğretiler yukarıda da gördüğümüz gibi çok çeşitli formlarda geliştiğini söyleyebiliriz. Mesihçilik giderek eskatolojik hale gelmiş ve öbür dünyayla ilgili inançlara kesin olarak tesir etmiştir. Zamanla, Mesih bekleyişleri bireysel kurtarıcı biçimi üzerinde odaklanır hale gelmiştir. Bunalım, çöküntü ve ruhsal gelirim gibi durumlarda Mesih rolü oynayanlar sık sık başkaldıranlar gibi zuhur etmişlerdir. Bu nedenle, Mesih artık modern çağın gelişini sembolize etmedi, ama onun bir yolunu bulup Mesih’i getirmesi şart olundu. “Rabbin yağlanmış” böylece “kurtarıcı” ve daha yoğun bekleyişler ve öğretilerin ve hatta “Mesianik Tanrı Bilimi”nin odak noktası olduğu söylenir”³³.

“Yahudilerde tarih boyunca iki çeşit Mesih anlayışı vardı ve her iki grup arasında da gergin hava olurdu”³⁴.

“Mesianik hareketi benimseyen insanlar Orta Çağlar boyunca Yahudi tarihini takip etmiştir ve bunlar, büyük ihtimalle, daha çok süreğenler, hahamî yanıtlar ve diğer var olan başvuru kitapları vasıtasıyla bize ulaşan bilgilerimizden daha çoktular. Çoğu, kısa süreli yerel olaylardır. Çoğu akımlar otoriterlerin bastırması veya önderlerin ortadan kaybolmasıyla sona ermiştir. Bu açıdan XVII. Yüzyılda mesianik görünümlü Sabatay Sevi tarafından esinlenen hareket müstesnadır. Mesianik hareketler VIII. Yüzyıldan XII. Yüzyıldaki Davut Alroy’a kadar İran’da ispat edilmiştir. Kendini Yusuf hanedanının Mesih’i ilan eden Abu İssa, yaklaşık on bin müridiyle birlikte Abbasi devletine karşı savaşmışlar ve bu savaşta mağlup olmuşlardır. Oysaki Davut Alroy, Sultan’a başkaldırmayı sahneye koydu. Mesihî taslaklarının bir kaçı özellikle İspanya’da olmak üzere Batı Avrupa’da XI. ve XII. Yüzyılda meydana çıkmıştır. Daha sonra Kabala’nın etkisiyle mesianik çalışmalar daha çok mistik ve hatta büyülü hale gelmiştir. Manevi eylemcilik, bütün gerçeklik ve uygulamalı çıkış yollarının kapandığı zamanda, kolayca büyülü eylemciliğe çevrilmekte ve Yahudi destanı çok şiddetli çileler, özel derin düşünceler ve kabalistik büyüler yoluyla mesianik gelişini güçlendirmeyi üstlenen üstatlardan

32 Coşkun, *Mesihî Beklerken*, s. 56.

33 Coşkun, *Mesihî Beklerken*, s. 56-57.

34 Coşkun, *Mesihî Beklerken*, s. 58.

bahsetmektedir. Mesianik hareketlerin çeşitliliğini doğru bir şekilde anlamak için, dikkatlice bireysel olarak ve detaylarıyla onların meydana gelmesini hızlandıran özel tarihi şartları, dış baskıları ve iç gerginlikleri incelemeleridir. Henüz aynı dini kültürü ve mesianik umutları paylaşan, düşman bir çevrede varlığını sürdüren bu arada küçümsenen ve zulmedilen azınlık olarak Yahudilerin her yerdeki ortak akıbeti genel bir çerçeveye sunar; bununla birlikte bu durum açıkça özel mesianik akımları açıklama olarak yetersizdir. Mesianik devrimselciliğin devamlı varlığı aynı zamanda, Kutsal Topraklara yerleşmek için Diaspora’da kendi buldukları ülkelerini terk eden küçük veya büyük Yahudi grupları olayı ile doğrulanmıştır. Ciddi mesianik patlamalardan da az açıkça bininci yıl olmasına rağmen bu hareketler sık sık mesianik isteklendirmelere sahip olmuştur. Mesih’in bugüne kadar ortaya çıkmaması veya inananları Vaat Olunmuş Topraklara davet etmemesine rağmen isteklendirme Kutsal Topraklarda ibadet ve zahidane kutsal hayatını Kurtarıncının gelişini hazırlama ve hatta hızlandırma olarak düşünülmüş olması anlamında sık sık “pre-eskatolojik”³⁵ tir”³⁶.

“XIII. Yüzyıldan sonra Kabalanın ortaya çıkışıyla, özellikle Yahudilerin İspanya ve Portekiz’den kovulmalarından sonraki süreçte kabalistik mistisizm Yahudi Mesihçiliğinde önemli bir öge ve aktif bir sosyal güce dönüşmüştür. Bu süreç, kısa bir izahı gerektiriyor. Bir kural olarak, mistik sistemlerin zamanla ve zaman süreciyle, tarihle bundan dolayı Mesihçilikle çok az veya hiç ilişkisi yoktur. Bununla birlikte mistik, tarihi mükemmel bir şekilde tamamlamaktan ziyade, zaman üstü alana, sonsuz ebediyet bekleyişine ve “sonsuz şimdiye” can atar. Bu yüzden mesianik gerilimi mistik gerilime ters oranda azalarak bulmak şaşırtıcı değildir.”³⁷.

“19. yüzyılın başlarında, Yahudilerin kutsal topraklara yerleşmesi ve orada kendilerine göre bir siyasi düzen kurması açısından geleneksel Mesih inancı yeniden yoruma tabi tutulmuştur. Prusya’da 1832’de Haham Zvi Hirsch Kalischer (1795-1874), Siyon’un (kutsal topraklar) kurtuluşunun Yahudi halkının eyleme geçmesiyle başlayacağını ve Mesih mucizelerinin sonradan geleceğini bildirmiştir. Bosnalı Haham Yehudah Alkalai (1798-1878), Hirsch gibi, doğüstü Mesih kurtuluştan önce Yahudilerin bir an önce Filistin’e dönmeleri gerektiğini savunmuştur. Bu konuda adından en çok söz ettiren ve daha sonraki yıllarda dinsel Siyonizme damgasını vuran ise Rabbi Avraham Yitzhak Kook (1865-1935) olmuştur. Rabbi Kook, ‘kutsal topraklara dönüşten kaçınmamalıyız’ demiştir. Mesih an-

35 Dinler Tarihi literatüründe, Ahiret öncesi demektir.

36 Coşkun, *Mesih Beklerken*, s. 59-60.

37 Coşkun, *Mesih Beklerken*, s. 60-61.

layışının yeniden doğmasını ancak kutsal topraklarda yaşamanın sağlayabileceği görüşünü savunmuştur”³⁸.

Yahudi kökenli inançların yansması da olsa halkları motive için de yıllar yılı kullanılan ilahilere Yahudilerin bu kutsal toprak algısı kuşkusuz ki yansmıştır. Aşağıdaki ilahiler okundukça bu algının ilahilere nasıl yansıdığı daha iyi anlaşılacaktır. Zira bu inanişaya göre, o gökten sadece ve sadece göksel kutsal topraklardaki göksel krallığı kurmak üzere inecektir.

“Yahudilerin sürgün ediliş ve sıkıntıları böylece ilahi düşmüş kıvılcımların bir sürgünü ve ıstırabının daha önemli bir gizemi olarak sadece tarihi, maddi ve dış düzeydeki bir yansmasıdır. Yahudiler için özgürlük ve selamet, böylece İsrail’in Yahudi olmayanlara boyun eğmelerinden kurtulup, Yahudilere vaad edilmiş topraklara dönmelerinden az olmayan, despot ve şeytani kuvvetlerin lekelenmiş sisteminden özgürlüğe kavuşması ve onların kendi ilahi kaynağına dönmeleri manasına gelir. Hakikaten de sonraki süreç, dindarlık ve kutsallık dolu bir hayatla meydana gelen ve İsrail’in gerçek ve mistik gücü olan, bir öncekinden çıkan tabii bir sonuç gibi takip edilmelidir. Acı ve sıkıntı çeken, arkası peşi bırakılmamış bir Yahudi için sürgün bir yansıma, katılma, Tanrı’nın anlaşılması güç sürgünü olduğu için anlamlı hale gelmiştir ve Tanrı’nın kendisi İsrail’in, kendisinin, insanların ve yarattıklarının kurtuluşunda işbirliği etmesine gerek duymuştur. Hiç şaşkırtıcı değildir ki, en azından başlangıçta Mesih’in şahsiyeti bu sistem içinde görece az bir rol oynamıştır. O, mistik mesianik sürecin şahane olan bir belirtisi ve simgelik olarak öyle çok da kurtarıcı değildir”³⁹.

“Bu kabala sistemi, Yahudilerin tarihi boyunca göze çarpan mesianik sahnelerden biri olmuştur -Sabatay Sevinin kişiliği üzerinde merkezleşen akımın- arka planını çizdi. Kendi sonraki dönem doğru yoldan ayrılığı, çelişkiciliği ve dönmesiyle birlikte Sabataycılığın yüz karası, yüz kızartıcı çöküşü en azından kendi topluluğunda ve sosyal rolünde hem Kabala ve hem de çöken Mesihçiliğin sonucu olarak bir manevi şaşkınlık ve düzensizlik imtihanına tarihte yerini bırakmak zorunda kalmıştır. Nadir de olsa bazı ehemmiyetsiz mesianik debelenmeler hariç, “automessianism” daima çökmüştür. Mesianik görüş Yahudilikte şüphesiz aynı zamanda Yahudi olmayan ütopya ve umut ideolojilerini etkileyerek, canlı kalmıştır, ama artık bu mesianik rolünü pek üstlenmek isteyenler olmamıştır”⁴⁰.

38 Adam, Bakı, “Kutsal Toprak, Mesih ve Terör”, Dini Araştırmalar Dergisi, c. XVII, sy. XX, s. 66.

39 Coşkun, *Mesihi Beklerken*, s. 61-62.

40 Coşkun, *Mesihi Beklerken*, s. 62.

HRİSTİYAN İLAHİLERİNDE HZ. İSA FİGÜRÜ

Mesianik düşünceler hristiyan ilahilerine de aşağıdaki şekilde yansımıştır ki; araştırmamızın asıl konusu da bu söz konusu yansımadır. 4 Temmuz günüyle ilgili aşağıdaki şiir Hz. İsa ile ilgili mesianik fikirlerin ele alındığı şiirlerden biridir⁴¹.

4 TEMMUZ GÜNÜNÜZ KUTLU OLSUN.

Tıpkı bugün... Bu 4 Temmuz gibi
Nimetler
Gözlerinizin öntüne serilsin
Tüm şükranlarımız ve şerefimiz
Yüce tanrıma

Havayı fişeklerin içinde ve ötesinde
İzlediğiniz ve gördüğünüz gibi
Pırıl pırıl ışıklar ışıltıyor
Güzelliğin ışığını ve
Her yerdeki İlahi aşkı dikkatle seyrediyor

Gecenin içinde parlayan
Alevlerin ışığını gördüğünüzde
İçinizdeki Tanrı'nın güzelliğine benzer
Kalplerin içinde olan
Güzel ruhlara dikkatle bakın
Yangın alevleri yanan ışıltılar

Diğerlerinin de görmesi... İmana gelmesi
Yönünde umutlarımız
Tanrı'nın huzur veren ışığı
Sadece kurtarıcımız sayesinde
Bize verilen armağandır
Kurtarıcımız
Yüce İsa...

41 <http://www.poetrysoup.com/poems/best/jesus>, Erişim Tarihi: 21.07.2014.

Kalbinde aşkın ateşini taşıyan
Her kim İsa'ya giderse
Yeniden doğar.. Günahlarından arınmış şekilde
Tanrı'nın mucizevî ışığı
Kalplerimiz... ruhlarımız... ve zihnimizin içerisinde
Her seferinde parlayacaktır

Kurtarıcımızın.. Mesihimizin
Bizi evimize
yukarıya.. gökyüzüne çıkaracağı..
Değerli zamanı beklerken

İzle...Yeniden doğmuş tüm ruhları
Ateşte kavrulan yürekleri
Işık gibi.. Ah Güzel aşk
Parlayan yıldızlar-ışık saçıyor

İhtişamlı aşkın yağmurları
Göz alıcı ve Parlak
İsa cennetten geliyor gibi
Işık havaya saçılıyor
Ruhlar her yerde birlikte
Gökyüzünde toplanmış..
Mutluluk veren ışığımızla buluşuyor
Kurtarıcımız.. Yüce İsa

İsa'ya gel
Saçılan aşkın mükemmel renkleri
Tanrı'nın güzel hediyesi

Zamanı geldiğinde
Sen de.. kapılıp gideceksin
Yeniden doğacaksın.. Tanrı'nın sonsuz ışığına
Özgür bırakacaksın.. Yangın alevlerini
Yıldızlar ışık saçacak

Tanrı
Her şeyi olduran
Tektir
Tanrı'nın güzel iştihamı
Parlayan yıldızlar..

Göreceksin
Gökyüzünde yıldız gibi parlayan ruhları
İsa gelecek.. Geceyi yararak
Aşkın kutsal ruhu.. kimse ona benzemez
Artık burada olmayacak
Sonrasında Büyük sevinç...
Bulacak sizi
Siz yeniden doğanları
Tanrı'nın merhametini görenleri

Dönüşecekler
Yeniden doğacaklar... Aşk saçacaklar
Yanıp sönen ışıklar içinde değişenler
Muheteşen Hükümdarımız
Yüce İsa ile birlikte olmak için
Evlerine dönecekler
Ebedi ihtişamlı renkler
Saf kutsal ışık... ve sonsuzluk

Gel ve Tanrı'nın Kutsal Işığına dikkat kesil
Gecede ışık saçan yıldızlar gibi
Tanrı'nın mutluluk veren muhteşem ışığında kurtulun
Kurtarıcımız... Yüce İsa

Bu şiir bir kişinin Tanrı'yı bulmak için yaşadığı sıkıntıyla ilgilidir. Aramak ve umutsuz hissetmekle ilgilidir. Sanki gerçekten Cehennem boyunca seyahat etmiyor da hangi yoldan gideceğimiz hakkında bir fikrimiz olmadan arıyor gibiyiz. Dibinde küçük bir akıntı olan sonsuz derinlikteki kuyu gibi ve senin de bu akıntıyı bulmaya umudun varmış gibi. Tüm umudun kaybolduğunu düşündüğünde O'nun

orada oturduğunu, seni beklediğini ve karanlıktan çekip çıkardığını fark ediyorsun ve senin de onu aradığını biliyorsun. O bizleri Krallığına kabul ediyor. Bizler sanki birer sanat eseri ve bizim üzerimize her yeni gün yeni şeyler ekliyor.⁴² Burada yine krallık ve kurtarıcılık figürüne vurgu vardır.

İSA GÖKTEN İNİYOR⁴³

"Noel Baba Şehre Geliyor" tonunda

Yukarıya doğru daha iyi bak,
O'nun görüntüsü için hazırlan.
Efendimiz tekrar gelecek
Bir gece ya da bir gün aniden gelecek.
Yüce İsa gökten iniyor.

O bir liste hazırlıyor
Büyük bir bedel ödedi.
Kimler O'nun cennetine
gidecekler?
Yüce İsa gökten iniyor.

O sizin nefes alışlarınızı görüyor
O'nun merhametine ihtiyacınız olduğunu biliyor.
Hepimizin kötü durumda olduğunu biliyor,
Fakat bizlerin yerini almak için öldü.

Parlak bir melek gibi ve parlak nurdan bir top gibi,
Trompetler ve davullar çalıyor,
Yüce İsa gökten iniyor

O size ağlarken geliyor.
Size kucak açıyor.

42 <http://www.poetrysoup.com/poems/best/jesus>, Erişim Tarihi: 21.07.2014.

43 <http://www.poetrysoup.com/poems/best/jesus>, Erişim Tarihi: 21.07.2014, Juliet Ligon, 12-01-2013 tarihinde yazılmıştır.

O sizi kimsenin bilmediği kadar iyi biliyor,
Ama sizi yine de olduğunuz gibi seviyor.

Şüphe duymayın.
Neden olduğunu bilmek ister misiniz?
Hayatınız en nihayetinde sonlanacak.
İkinci bir şansınız olmayacak.
Yüce İsa gökten iniyor
Yüce İsa gökten iniyor
Yüce İsa gökten iniyor

Juliet Ligon
12-01-2013

Hz. İsa'nın dünyaya ikinci teşrifıyla ilgili yukarıdaki şiir, tam bir mesihçi ve kurtuluşçu hareket şiiridir. Kitleleri harekete geçirebilmek için şiirin gücünden faydalanan geleneklerden biri de mesihçi, kurtuluşçu hareketlerdir. Şiire göre Hz. İsa ikinci kez geldiğinde cennete gidecek onların listesini çıkarıyor şeklinde ilginç bir sav ortaya konulmaktadır.

Hz. İsa'nın ikinci gelişiyile ilgili en önemli iddialardan biri onun İsrail'in yenilenmesini sağlayacağı şeklindeki iddiadır, işte Joel Chernoff'un bu şiiri bu iddiayı ele almaktadır. Bu şiir Süleyman Mabedinin ve bütün İsrail'in yeniden inşası hakkındadır.

İsrail'in Yenilenmesi⁴⁴

Seni orada dururken gördüğümde,
Yanılıyor olamazdım
Kudüs'ün dışındaki tepede
Kalbinin kırıldığını görebiliyordum,
Gözyaşların yüzünden süzülüyordu
İsrail'in yenilenmesi için
Yalnızca hayal kırıklığı hissedebiliyorum,
Kalbimdeki hüznün artıyor
Çünkü döktüğün gözyaşlarına anlam veremiyorum

⁴⁴ <http://www.poetrysoup.com/poems/best/jesus>, Erişim Tarihi: 21.07.2014, Joel Chernoff , Galilee of the Nations Music (adm by Integrity's Hosanna! Music)/ASCAP, 1999.

Yine de hüznünü paylaşamıyorum,
Hala gözyaşlarının tadını merak ediyorum
İsrail'in yenilenmesi için döktüğün
Yardım et bana Efendim, döktüğün gözyaşlarını dökebilmem için
Yardım et bana Efendim, hissettiğin Aşkı hissedebilmem için
Kalbimi kır ki yüklerini paylaşalım
İsrail'in yenilenmesi için
Efendim, dua ediyorum ki beni iyileştir,
Bu haykırışlarıma kulak ver
Kalbim seninkinin İsrail için çarptığı gibi çarpsın
Eğer onlar seni görebilsin diye,
Benim gözyaşlarımın yansımada
Onların kalbi yine senin için hasret duysun diye

Hız. İsa'nın insanlar arasında iyi ve kötü olmaları dışında, tıpkı diğer bütün peygamberler gibi ırk, renk, cinsiyet yani kadın-erkek, yahut zengin-fakir gibi sosyal statü ayrımları yapmadığını anlatmak için Yahudi ve Gayri Yahudi'nin tıpkı Kuran'ın dediği gibi iyilikte yarışmaları⁴⁵ şartıyla onun nazarında eşit olduğunu anlatan bir şiirdir.

YAHUDİLER VE GAYRİ YAHUDİLER⁴⁶

Yahudi ve Gayri Yahudi, Mesih'in içinde tek
Yeşua'nın içinde tek, zeytin ağacında tek
Yahudi ve Gayri Yahudi, Mesih'in içinde tek
Yeşua'nın aşkı içinde tek
Yardım et bize Tanrım, birbirimizi sevmemiz için
Alçakgönüllü kalplerle, affederek birbirimizi
Yaralarımızı iyileştir, bizi birleştir
Böylece inanabilsin dünya
Yeşua'nın aşkı içinde tek
Yeşua'nın aşkı içinde tek
Yeşua'nın aşkı içinde tek
Hep birlikte söyleyelim

45 Bakara, 2/148.

46 Joel Chernoff , Galilee of the Nations Music(adm by Integrity's Hosanna! Music)/ASCAP, 1999.

Rüzgârla ilgili aşağıdaki şiir ise Hz. İsa'nın nefesini üretici, canlandırıcı bir rüzgara benzetmektedir. Bu şiir konuyla ilgili Hz. İsa'ya Allah'ın izniyle verilen bir özelliği vurgulayan şu ayeti kerimeyi hatırlatır niteliktedir. "Allah O'na kitabı, hikmeti, Tevrat'ı ve İncil'i öğretecek ve İsrailoğulları'na şöyle diyen bir elçi kılacaktır: "Ben Size Rabbinizden bir belge getirdim. Ben çamurdan kuş şeklinde bir heykel yapıp ona üfleyeceğim, O da Allah'ın izni ile kuş olacak; anadan doğma körü ve alacalıyı iyi edeceğim; Allah'ın emri ile ölüleri dirilteceğim; yiyeceklerinizi ve evlerinizde sakladıklarınızı bildireceğim. Eğer inanırsanız bunda sizin için ders vardır."⁴⁷ Yani cansız bir heykele üfürdüğünde o heykel cana gelebilir, bu da ona verilen bu canlandırıcı ve üretici niteliğin hakikaten var olduğunu anlatan bir ayettir ki, bu şiirle örtüşmektedir.

RÜZGÂR ESİYOR⁴⁸

Ooh, Ooh , Ooh...
Kutsal olandan rüzgâr esiyor
Taş kalpleri yumuşatan ve ruhları dolduran rüzgâr
Kutsal olandan gelen rüzgâr
tahtından
Kurak ve çıplak yerlere hayat veren
O Tanrım, O Tanrım
Dört rüzgârdan gel,
İnsanlarının üzerine nefes ver
O Tanrım, O Tanrım
Bize kutsal ruhu yolla bizi affet
Ooh, Ooh , Ooh...
Yorgun kalbimden yükselen bir dua var
Kemiklerim ağlıyor ve kuru umutlarım gidiyor
Bize şifa gönder Tanrım, susamış kalbimiz için
Suların aktığı yerde yaşamak umutsuzluk mu?

47 Ali İmran, 3/48-51

48 <http://www.poetrysoup.com/poems/best/jesus>, Erişim Tarihi: 21.07.2014, Joel Chernoff , Galilee of the Nations Music(adm by Integrity's Hosanna! Music)/ASCAP, 1999.

İSLAM İLAHİLERİNDE HZ. İSA FİĞÜRÜ

Aynı şekilde tasavvuftaki arifler ve gönül sultanları da şiirlerinde Hz. İsa figürüne yer vermişlerdir.⁴⁹

Bir dem cehâletde kalır
Hiç nesneyi bilmez olur
Bir dem dalar hikmetlere
Câlinus u Lokmân olur

Bir dem dev olur yâ peri
Vîrâneler olur yeri
Bir dem uçar Belkîs ile
Sultân-ı ins ü cân olur

Bir dem varır mescidlere
Yüz sürer anda yerlere
Bir dem varır deyre girer
İncil okur ruhbân olur

Bir dem gelir İsa gibi
Ölmüşleri diri kılar
Bir dem girer kibr evine
Fir'avn ile Hâmân olur

Bir dem döner Cebrâil'e
Rahmet saçar her mahfile
Bir dem gelir gümrâh olur
Miskin Yunus hayrân olur

Yunus Emre

İnsanın ve özellikle de arif yani Allah dostu olan insanın farklı ruh hallerinden bahs ederken Yunus Emre, bu hallerden birinin de Hz.İsa misali bir insan olmak olduğunu vurgulamış ve ölmüşleri diri kılmanın yalnız Hz.İsa'ya has bir durum olmadığını fakat aynı zamanda İngilizce redeem ve resurrect diye adlandırılan terimle ifade edilen ölüyü diri kılma hadisesinin tasavvuf erlerinde de görülür

49 Gölpinarlı, Abdülbaki, Yunus Emre ve Tasavvuf, İnkılap Yay., İstanbul, 2008, s.158.

bir durum olduğunu anlatmaya çalışmıştır. Burada ölü diriltme sadece doğrudan cismen bir ölünün dirilmesi değil fakat aynı zamanda fiziken diri oldukları halde ruhen ölmüş yani gaffet içinde bulunan insanların ve toplumların da dirilmesi yani bir tür gaffet uykusundan uyandırılması anlamına gelmektedir. Zira fiziken diri ama ruhen ölüleri diriltmek yani onları emri bil maruf nehyi anil münker yoluyla onları uyarıp, Allah'ın emir ve yasakları konusunda ikaz etmek böylelikle ölmüş ruhları diriltmek ariflerin en önde gelen vazifesidir. Bu ikaz faaliyeti de aslında toplumdaki sosyal dinamikleri harekete geçirme çabasından başka bir şey değildir.

Yunus Emre'nin Hz. İsa figürüne vurgu yaptığı bir diğer şiiri de Çağırayım Mevlam Seni⁵⁰ adlı şiiridir.

Dağlar ile taşlar ile
Çağırayım Mevlâm seni
Seherlerde kuşlar ile
Çağırayım Mevlâm seni

Sular dibinde mâhiyle
Sahralarda âhû ile
Abdal olup yâhû ile
Çağırayım Mevlâm seni

Gök yüzünde İsâ ile
Tûr dağında Mûsâ ile
Elimdeki asâ ile
Çağırayım Mevlâm seni

Derdî öküş Eyyûb ile
Gözü yaşlı Ya'kûb ile
Ol Muhammed mahbûb ile
Çağırayım Mevlâm seni

Bilmişim dünya halini
Terk ettim kıyl ü kâlini

50 <http://www.antoloji.com/cagirayim-mevlam-seni-siiri/>, Erişim Tarihi: 04.09.2014.

Baş açık ayak yalını
Çağırayım Mevlâm seni

Yûnus okur diller ile
Ol kumru bülbüller ile
Hakkı seven kullar ile
Çağırayım Mevlâm seni

Yunus Emre

Bu şiirinde Yunus Emre Hz.İsa'nın göğe yükseldiği yönündeki inanca atıfta bulunarak "Gökyüzünde İsa ile çağırayım Mevlam Seni" ifadesini kullanmaktadır. Hz.İsa'nın gökyüzüne çekildiği yönündeki bu inanca şu ilgili Kur'an ayeti de vurgu yapmaktadır. Ali İmran suresi 55. Ayet-i kerimede "Ey İsa senin canını alacağım ve seni kendime yükselteceğim, Seni inkarcılardan temizleyeceğim." şeklinde buyrulmuştur.

Mevlana'nın aşağıdaki şiiri de yine Hz. İsa'dan ve ayırıcı bir özellik olarak onun zekasından bahseden bir şiirdir. Dünyanın Hz.İsa'nın yurdu olmadığını belirtmek için büyük Anadolu mutasavvıfı Hz. Mevlana İsa'nın yurdu değilsin yaşadığı yersin aptalların diyerek Hz. İsa'nın ayırıcı bir özelliği olan zekâsına vurgu yapmaktadır.

Ey Balçık Dünya ⁵¹
Seni bildim bileli,
ey balçık dünya,
başıma nice belâlar geldi,
nice mihnet, nice dert.
Seni sırf belâdan ibaret gördüm,
seni sırf mihnetten, dertten ibaret.

İsa'nın yurdu değilsin sen,
yayıldığı yersin eşeklerin.
Nerden tanıdım seni bilmem ki,
nerden parçası oldum bu yerin,

51 <http://www.antoloji.com/ey-balcik-dunya-siiri/>, Erişim Tarihi: 04.09.2014.

Bana vermedin bir yudum tatlı su,
soframı yaydın yayalı.
Elimi ayağımı bağladın gitti,
elimin ayağımın farkına varalı.

Bırak da bir ağaç gibi
yerin altından çıkarıp ellerimi
sevgilinin havasıyla sarmaş-dolaş olayım,
uzayıp gideyim bâri.

Ey çiçek, dedim çiçeğe,
dedim, bu küçük yaşta sen,
neden ihtiyar oldun bu kadar,
dedim, nasıl oldu bu böyle?

Çocukluktan kurtuldum, dedi çiçek,
sabah rüzgârımı tanıyalı,
hep yukarlara doğru çıkar
yukarlardan gelmiş bir ağaç dalı.

Şunu da söyledi çiçek:
Madem aslımı tanıdım,
madem yersizlik âlemi aslım,
artık bana tek bir şey düşecek:
Yücelip aslıma gitmek.

Sus yerter artık,
var git yokluğa haydi,
yoklukla yok ol.
Git, yokluklardan tanı
yokluktan var olanı.

Mevlana Celaleddin Rumi

SONUÇ

Netice itibariyle “İslam ve Hristiyan İlahilerinde Hz. İsa Figürü”nü ele almaya çalıştığımız bu araştırmada, sadece sosyal hayata yansımakla kalmayan ve her dinde bir diğer dinden daha farklı olan ahiretle ilgili yani eskatolojik inançların aynı zamanda o inancın ortaya çıktığı toplumun şiir ve edebiyat ürünleri başta olmak üzere bütün sanatsal ürünlerine de yansıdığını gördük. Zira hiçbir vakit şiir, edebiyat ve diğer sanat dalları toplumların inançlarından kopuk olmamışlardır. Bilakis her zaman ve her zeminde şiir ve edebiyatla içi içe olan din ve inanç figürleri ve bu inanışların bizatihi kendileri sanata ve edebiyata fazlasıyla yansımıştır. İşte bu bağlamda Hz. İsa ve onunla ilgili hemen bütün ahirete dönük yani mesianik ve kurtuluşçu inançlar gerek kilise ilahilerine gerekse tasavvuf ilahilerine fazlasıyla yansımışlardır ve bu yansımaların etkileri başta Hristiyan Kilise ilahileri olmak üzere hemen bütün din ve inanç sistemlerinin edebi ürünlerinde kendisini hissettirmiştir. Mesela Yunus Emre ve Mevlana da edebi ürünlerinde Hz. İsa’ya fazlasıyla yer vermişlerdir. Bizim burada yapmaya çalıştığımız sadece bu edebi ürünlerden bir kaçına yer vererek sosyal hayat, inanış ve edebiyat üçlüsünün nasıl bir arada ve ahenkle işlediğinin küçük bir örneğini vermeye çalışmaktan ibarettir.

KAYNAKÇA

- Adam, Baki, Kutsal Toprak, Mesih ve Terör, Dini Araştırmalar; C: XVII, S:XX.
- Coşkun, Ali, Mehdilik Fenomeni, İz Yay., İstanbul, 2014.
- Coşkun, Ali; *Mesih Beklerken Mesihçi ve Millenarist Hareketler*, Rağbet Yay., İst., 2003.
- Fiğlalı, Ethem Ruhi, “Mesih ve Mehdi İnancı Üzerine”, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, C: XXV, Ankara, 1981.
- Gölpınarlı, Abdülbaki, Yunus Emre ve Tasavvuf, İnkılap Yay., İstanbul, 2008.
- <http://www.antoloji.com/cagirayim-mevlam-seni-siiri/>, Erişim Tarihi: 04.09.2014.
- <http://www.antoloji.com/ey-balcik-dunya-siiri/>, Erişim Tarihi: 04.09.2014.
- <http://www.poetrysoup.com/poems/best/jesus>, Erişim Tarihi: 21.07.2014, Juliet Ligon, 12-01-2013 tarihinde yazılmıştır.
- <http://www.poetrysoup.com/poems/best/jesus>, Erişim Tarihi: 21.07.2014, Joel Chernoff , Galilee of the Nations Music(adm by Integrity’s Hosanna! Music)/ASCAP, 1999.
- <http://www.poetrysoup.com/poems/best/jesus>, Erişim Tarihi: 21.07.2014, Joel Chernoff , Galilee of the Nations Music(adm by Integrity’s Hosanna! Music)/ASCAP, 1999.
- <http://www.poetrysoup.com/poems/best/jesus>, Erişim Tarihi: 21.07.2014, Joel Chernoff , Galilee of the Nations Music(adm by Integrity’s Hosanna! Music)/ASCAP, 1999.
- Kirman, Mehmet Ali, Din Sosyolojisi Terimleri Sözlüğü, Rağbet Yay., İst., 2004.
- Konularına Göre Sistematik Kuran Fihristi, çev. Ömer Özsoy & İlhami Güler, Fecr Yay., Ank., 2004.
- Kutsal Kitap, Yeni Çeviri, Ohan Matbaası, İst., 2003.